

Hur upptäcktes Troja?

Iliaden är bara en myt, försäkrade historikerna — men Heinrich Schliemann satte spaden i jorden och hittade Troja. En klassisk, romantisk historia om den lille mannen mot det vetenskapliga etablissemanget.

I *Myth, Scandal and History: The Heinrich Schliemann Controversy and a first edition of the Mycaenean Diary* gör William Calder och David Traill (Wayne University Press) en kritisk granskning av myten Schliemann.

Flera av de föremål som han påstod sig ha grävt fram är troligen köpta. Och stora skattfynd som Schliemann senare påstod att han upptäckt på en enda plats vid ett särskilt tillfälle var i själva verket hopsamlade under flera år senare, hävdar författarna.

Bevisen finns i brev och dagböcker av Schliemanns och hans samtida. I flera fall motsäger dessa Schliemanns publicerade rapporter.

-JS

En mässa för mångfalden

Björn Kurtén, professor i paleontologi i Helsingfors, tillhör det lilla fåtal som är lika goda forskare som skribenter (de är inte många inom vårt språkområde).

Mest känd är han kanske för romanerna "Den svarta tigern" och "Mammutens rådgivare", som utspelas vid stränderna till det hav som idag heter Östersjön, men för 30.000 år sedan, bland istidens människor. Böckerna är solitt grundade på fakta (till skillnad från amerikanskan Jean M Auels storsäljare om "grottbjörnens folk"), men är ändå både spännande och fantasieggande.

Förutom de bägge romanerna har Kurtén också skrivit ett flertal utmärkta populärvetenskapliga böcker. Den senaste är essäsamlingen *De skuldlösa mördarna* (Alba 1987).

Kurtén är alltså finlandssvensk; och det är alltid roligt att läsa finlandssvenska, som i små, intressanta detaljer skiljer sig från rikssvenska - ett annorlunda använt verb här, ett överraskande adjektiv där.

Sådana där små skillnader ger läsaren en känsla av språkets mångfald och rikedom; alla dessa möjligheter som finns men som man normalt inte reflekterar över.

Och just detta - variationens, diversitetens betydelse - är faktiskt också ett av Kurténs huvudteman. Inte språkligt - men biologiskt.

Björn Kurtén vill få oss att se på världen ur biologisk synvinkel.

Biologins stora bidrag till det vetenskapliga tänkandet och till samhällsdebatten är nämligen just insikten om variationens betydelse. Varje proton är utbytbar, men varje bakterie är unik. Ingen levande varelse är den andra helt lik.

Den biologiska världsbilden är alltså något helt annat än den fysikaliska, skriver Kurtén; i själva verket är den fysikaliska världsbilden bara ett litet hörn av den naturvetenskapliga. Och eftersom vi själva är levande varelser har biologin sin givna plats i centrum av den skala som leder från humaniora på ena flanken till fysik på den andra.

Såväl vetenskapsteori som kultur- och samhällsdebatt domineras i alltför hög grad av fysik, astronomi, menar han. Och det är lätt att ge honom rätt. Tänk på hur exploaterad kvantfysiken blivit av allsköns debattörer den senaste tiden.

De här tankarna utvecklar Kurtén i ett par längre, resonerande essäer om Darwin och evolutionen, om vetenskap och pseudo-vetenskap, om biologisk vetenskapsteori.

I andra essäer berättar han om paleontologiska märkvärdigheter och upptäckter - som den argentinska jättefågeln med över sju meters vingspann, utdöd sedan 10 mil-

joner år; om fossilerade sjöar och fotspår; om de skräckinjagande sabeltandade tigrarna. Perspektivet är även här detsamma: vördnad inför den natur som kan frambringa så skilda, i sitt slag fulländade varelser.

Ytterligare några essäer är mer lättviktiga, små kuriosastycken av personlig art. Nu har man ett gott utbyte även av dem, eftersom Kurtén skriver enkelt och lättamt, utan choser eller tillgjordheter.

Man läser honom helt enkelt med odelat nöje.

-JS

Introduktion till Ecologin

En annan professor som varvar romaner med essäer (inga jämförelser i övrigt): **Umberto Eco**, den italienske semiologen. Samlingen **Vad kostar ett mästerverk?** finns nu i pocket från Brombergs förlag. Minst två essäer rör direkt "vårt" område: texten om Jim Jones' Folkets Tempel – sekten som av sin ledare tvingades till kollektivt självmord 1978 – och recensionen av den franska "fantastiska" tidskriften *Planète* (en föregångare till dagens amerikanska *Omni*) från 1963. I den senare analyserar Eco bl a skillnaden mellan sund nyfikenhet ("allt skulle kunna vara möjligt") och otyglad spekulation ("allt är möjligt"). Resten av texterna spänner från Röda Brigaderna till jeansens inverkan på tänkandet; Eco är underhållande även när han är allvarlig och seriös även när han vill underhålla.

-JS

NYA BÖCKER

Robert N Proctor: Racial hygiene. Medicine under the Nazis. "Proctor belyser hur vetenskapsmännen själva deltog i utformningen av nazisternas rasistiska ideologi. Han demonstrerar hur bilden av ett passivt vetenskapssamfund, som tvingas till samverkan av nazisterna, inte stämmer med verkligheten." (Harvard University Press).

Shirley Maclaine: Det hänger på spelet. Del tre i Shirley Maclaines New Age-epos handlar om inspelningen av tv-versionen av första boken, "Ut på yttersta grenen". Snart kommer väl boken om boken om filmen, och så vidare... (Norstedts).

Jesper Hoffmeyer: Naturen i huvudet. Om biologisk vetenskap. Ett försök att tillämpa Batesons systemteoretiska synsätt på biologin (Rabén & Sjögren).

Raymond A Moody: Ljuset ur tunneln. Nya rön om nära-döden upplevelsen. "Baserad på femton års NDU-forskning. Här sammanfattar han sina ettusen fall av nära-dödenupplevelser, varav flera är unika och överraskande." (Natur och Kultur)

Whitley Strieber: Närbkontakt. En sann berättelse. Natten till den 26 december 1985 upptäckte Strieber en ickemänsklig varelse i sovrummet i stugan på landet. Varelserna förde bort honom genom luften till något slags farkost, han utsattes för diverse försök och blev halvt förförd av en kvinnlig (?) utomjordling innan han släpptes...(Forum).

Heidi Tuft: Min cancer - mitt ansvar? Tuft flyr sjukhuset och strålbehandlingen och bestämmer sig för att vinna över canceren av egen kraft. Och hon lyckas... en provocerande debattbok om läkarnas makt... ger också en orientering om alternativa behandlingsformer". (Norstedts)

Jean-Noël Kapferer: Rykten. Världens äldsta nyhetsmedium. "Jag har hört att det finns tremeterskrokodiler i New Yorks kloaker... Kapferer visar hur rykten uppstår som en följd av bristande information därför att folk vill tro". (Norstedts)

Om Du vill recensera någon av ovanstående böcker – hör av Dig till redaktionen!